

meerde Kerken (voortaan afgekort met GK) kunnen worden samengevat, maar is zij ook uiting van een anti-gereformeerde mentaliteit. Men is zich dat ook bewust: 'Ook is er ten onzent stellig sprake van aversie tegenover dolerenden, die bepaald niet altijd uit een geestelijke bron spruit' (*'Samen op Weg'? Bezinning en Verantwoording*. Uitgave van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, z.p. 1980, 24). Deze zin bevat niet alleen zelfkritiek, maar spreekt ook uit dat er aversie is die wel voortspruit uit een geestelijke bron, d.w.z. voortkomt uit gerechtvaardigde kritiek. De kritiek — en daarmee de aversie — is sinds de jaren zestig toegenomen naarmate de kloof tussen de GK en de rechtervleugel van de NHK groter werd en tegen die verwijdering in de toenadering tussen beide kerken de gereformeerden en de hervormd-gereformeerden dichter bij elkaar bracht.

Deze ontwikkeling gaf aan de oude benaming 'dolerend' een nieuwe actualiteit. Wellicht handhaaft in de kring van de hervormd-gereformeerden de naam 'dolerend' zich als kritische term mede vanwege de associatie met 'dolen'.

De D is nog steeds een actuele zaak, allereerst door het blote feit dat de GK bestaan, vervolgens door de relatie die zij hebben met de kerk waaruit zij zijn voortgekomen, de NHK. Die actualiteit wordt verhevigd door het lopende proces van Samen-op-Weg. Het is dan ook geen wonder dat er bij de hervormden duidelijke verbindingslijnen lopen tussen de waardering van de GK van vandaag, de opstelling inzake Samen-op-Weg en de visie op de D. In de verf waarmee men het verleden schildert, mengen zich altijd de kleurstoffen van de eigen tijd. Het verleden werkt door in het heden maar het heden kleurt ook het beeld van het verleden. Dat is een algemene waarheid. Maar in de geschiedschrijving van de D doet die zich in versterkte mate gelden, doordat die tot stand kwam in het spanningsveld tussen de NHK en de GK, waarin ervaringen met elkaar en visies op elkaar uit heden en verleden voortdurend interfereerden en collideerden.

Wat vóór de Tweede Wereldoorlog over de D door auteurs van hervormde huize is geschreven (buiten beschouwing blijft hoe L. Knappert, F. Reitsma en J. Lindeboom in hun bekende handboeken dit onderwerp behandelden), is bijna allemaal polemiek. Het eerste boek, dat nog steeds van waarde is, omdat het rijk aan informatie is en veel bronnenmateriaal bevat, is al in de nadagen van